

JEUNESSE ET PATRIMOINE INTERSTUDEX 1966–1972

Valamiféle bensőséges kapcsolat köti össze a fiatalságot a távoli múlttal. Hiszen az egészen kicsi ember képzeletvilágát a mesék különleges szereplőinek, eseményeinek és ezek színhelyeinek tarka-barkaságával ámtjuk, és az igazi mese: a múlt csodája. Azután ahogyan felcseperedik a gyerkőc, az elemi iskolában az okos tanító nénik, majd később a megfontolt pedagógia elvezérli a nebulókat a múzeumokba, a neves történeti helyekre, miközben a mesevilág fokozatosan mondavilággá majd kézzel fogható históriává valósul. De van a kultúrának egy területe, amely sokat megőriz a fiatal lelkekben, a mesevilág rejtélyességéből és titokzatosságából, és ez a Csipkerózsika-álmából felszentett, újrászülető történelem: a régészet. Nem véletlen, hogy aki korán belelézlel ebbe a „kincskeresésbe”, élete pályáját meghatározhatja, de ha nem is, árnyalhatja azt.

Persze a fiatalságnak meg a régészetnek a kapcsolatában van ennél kevésbé „lírai” mozzanat is, és ez egyszerűen az, hogy az iskolás – legyen az egyetemista már – bizonyos szervezett keretek között készül az életre, életrendjét irányítani lehet, emellett adott a fiatalság tettereje, no meg a nyári vakációk kitöltendő ideje. A pedagógia régen felismerte a szünidő tevékeny felhasználásában rejlő előnyöket, mivel az általános szociálpedagógiai értékteremtésen túl, valós „hasznót” is hoztak a vakációk, a mezőgazdasági munkában, az almaszedésben, a szüretelésben, meg egyebekben való részvételben. De a közösen eltöltött nyarakat szellemiekkel is meg lehetett tetézni, amikor a fiatal munkáskezeket – és most már a fejeket is – a művelődés szolgálatába lehetett állítani. Így jöttek létre azok az alkalmak, amelyekben a fiatalok mint a kultúra „napszámosa” tevékenykedhettek.

A műemlékvédelem egyik nemzetközi szervezete, az ICOMOS, valamikor a 80-as évek derekán „intézményesítette” a fiatalságban rejlő kultúramentő és tápláló erőket és lehetőségeket, a *Jeunesse et Patrimoine* nevezetű részlegében, amely Párizs székhellyel szervezi a különböző országokban, a régészettel, műemlékvédelemmel, művészetekkel, irodalommal stb. kapcsolatos táborokat. Nos, az Ifjúság és Örökség nemzetközi szervezkedést kb. 20 évvel megelőzte hazánkban az egyetemistákból – elsősorban építészmérnök-hallgatókból – rekrutálódott diáktábor, amely Aquincum polgárváros eleddig feltáratlan nyugati területének régészeti kutatásával kezdte több mint félévtizedes pályafutását.

Az ifjúsági ásatótábor gyors létrehozásának az volt a közvetlen oka, hogy az *aquincumi polgárváros* nyugati felének (a HÉV-pálya Ny-i oldalán húzóódó) még feltáratlan romjaira sportstadion építéséhez elvi hozzájárulást adott a főváros. Az ókori városnak ez a „lát-

hatatlan” területe éppen olyan értékes, mint a múlt században felszínre hozott keleti régió, amelynek a közepébe 1894-ben az Aquincumi Múzeum épült. Mint hogy azonban a nyugati városrész romjait gabonatermesztésre használták, az Óbuda Tsz. kezelésében volt, s itt Aquincum romjaiból semmi sem látszott, Budapest északi irányban való terjeszkedése során logikusnak tűnt e terület beépítése. Nem segített itt az sem, hogy a föld felszíne alatti romterület műemléki és régészeti védelem alatt állt. S nem segítettek, csak rontottak a hivatalos helyszíni szemlék, amelyek többször is, újólag megállapították, hogy „láthatóan” teljesen eltűntek már a HÉV-től Ny-ra a kétezer éves város maradványai.

Mindebből az következett, hogy az aquincumi romokból a rosszul termő köves talajon művelt gabonaföldön is láthatóvá kellett tenni néhány római kori épületcsoport romját. Erre a mentési akcióra fogott össze a Budapesti Történeti Múzeum és a Budapesti Műszaki Egyetem „megelőzendő” az építési engedélyek kiadását!

A nagyosan hangzó – ugyanakkor bizony kissé sznob zöngéjű – International Student Excavation, azaz INTERSTUDEX 66 Aquincum West nevet kapta a kezdeményezés, amely azt tűzte ki célul, hogy magyar diákok, mint házigazdák, külföldi érdeklődő kollégáknak, egy értelmesen eltöltött vakációt kínáljanak föl, fővárosunk ókori elődjének jobb megismerésén szorgoskodván. A Budapesti Történeti Múzeum teremtette meg a vállalkozás szellemi és anyagi bázisát, vagyis területet adott az ásatáshoz és régészeti irányítást a feladat végzéséhez. A Budapesti Műszaki Egyetem és az Építészmérnöki Kar Építészettörténeti és Elméleti Intézete pedig vállalta a szervezést, biztosította a munkáskezeket, a külföldi résztvevők szállását és ellátását, valamint a feltárt terület műszaki felmérését.

Természetesen a dolgok szerencsés összecsengése kellett, személyi vonatkozásban is, ahhoz, hogy az ötlet megvalósulhasson: a Budapesti Történeti Múzeum részéről *Gyalmos János* főigazgatóhelyettes patronálása, *Póczy Klára* többirányú szakértelme, a Budapesti Műszaki Egyetem Építészmérnöki Karának a dékánja, *Gábor László* együttműködve a műegyetemi intézet ókori részlegének két oktatójával *Istvánfi Gyulával* és *jómagammal*, akik Aquincum műemléki helyreállításába akkortájt már belekóstoltunk.

Gyalmos János, a klasszikus műveltségű és habitu-sú tanárember, Óbuda lokálpatriótája, számos tétével írta be nevét a hely annaleséibe. Helyettes tanácselnöki szolgálatai ideje alatt karolta fel rehabilitációs távlati tervét a polgárváros műemléki újjáalakítására. Segítség-

gével íratott ki a főváros építészeti és közlekedési tervpályázatot Aquincum környezetrendezésére, helyettes főigazgatói minőségében járult hozzá a múzeumépület korszerűsítéséhez, új kiállítás megrendezéséhez. A Budapesti Műszaki Egyetem Vezetősége ugyanakkor hozzájárult ahhoz, hogy oktatófilmet készítsen a múzeum audi-vizuális csoportja az antik városról, és többek között egy nagyméretű makettet (építészettörténeti tananyagként) a polgárváros centrumáról. A két intézmény tehát közösen pártfogolta, támogatta és védte azokat az elképzeléseket, amelyeket a régész meg az építész, a polgárváros didaktikus célzatú újjáteremtése érdekében kidolgoztak, s megtettezté mind ezt azzal, amiről itt éppen szó esik, az INTERSTUDEX támogatásával.

Póczy Klára, örököve édesapjának műszaki érzékét (bár a húga lett építész-mérnök), az átlagrégész mentalitásánál nagyvonalúbban állt a dolgokhoz, mivel az épületmaradványokban is látott fantáziát, ami nem volt véletlen, mert archeológiai érdeklődését e témakör kötötte le, kezdve a murális művészetektől, a falfestészetektől, a településtörténeten keresztül, a kimondott mérnöki létesítmények feldolgozásáig, amit számos publikációja meg könyve igazol.

„*Aquincum-mentő*” közös tervünkbe az 50-es évek végén kezdtünk bele, s 1959-re fogalmazódott meg. Számtalan felterjesztés, előzetes költségvetés stb. tartozott hozzá, s egy összefoglaló indoklása a *Műemlékvédelem* 1960. évfolyamában jelent meg. A cél az volt, hogy a 2. világháború óta teljesen szétzilálódott, elhanyagolt és napról-napra tovább pusztuló romterületet újra műemlékké alakítsuk. A feladatot a már fent leírt segítséggel 1963-ban el is kezdhettük; az első részterületeket – külön a régész szemszögéből, külön az építész oldaláról – 1970-ben az *Acta Technica Hung.* lapjain publikáltuk.

Az aquincumi műemléki terv egyik mellékágaként írtuk meg ugyanakkor közösen a „*Római-kori fürdők Budán*” című könyvünket, amit a Képzőművészeti Alap Kiadó jelentetett meg 1960-ban.

1959-ben az *aqueductus vízcisternájának* még látható maradványait vizsgálva a Római fürdő tövében (a mai campinget átszelő patak partján) folytattuk első közös leletmentésünket. Nyári vakáció lévén segítettek a felmérésben és ott lubickoltatták lábukat a patakban Klára fia, Ádám és fiam, Péter, és ott voltak az INTERSTUDEX első évében az egyetemisták között, hogy azután mindketten másfajta műszakiként folytassák szakmai pályájukat.

A felsorolt tényezők, helyesebben fenti előzmények mellett is szükséges volt még az INTERSTUDEX beindításához egy *Sancho Pansa*, Istvánfi Gyula, meg egy *Don Quijote*, aki szélmalomharcot vívott, az OMF meg a chartáskodás ellenében a város túlfelén, abban reménykedve, hogy az innenső oldalon többre viszi. Természetesen Istvánfi Gyula szerepe jelentősebb volt – csak a tréfa kedvéért rangsoroltatott így –, hiszen a közvetlen szervezés, lebonyolítás gondja-baja rá hárult,

s később meg az állandó táborhely létesítményeinek a megtervezése is.

Az INTERSTUDEX-re emlékezve a szabatos eljárás az volna, ha a műegytemi, az intézeti, a múzeumi irattárak anyagából (1. kép), meg a Régészeti Füzetek közléseiből meríteném az anyagot, ehelyett azonban mindenekelőtt a saját és a hajdani résztvevők emlékezése volt a forrásom. Ami azonban elegendő ahhoz, hogy megelevenedjék ennek a hangulatos, ugyanakkor hasznos kezdeményezésnek eredményessége és méginkább a légköre. A résztvevők teljes listáját is – szorgalmas kutatómunkával – össze lehetett volna állítani, de a közlendő csorba névsorok is jól érzékeltetik, hogy a szereplők – mai karrierjük ismeretében – hova is jutottak Aquincum kies mezejéről. E pongyolaság természetesen megkívánja, hogy azoktól, akiket nem említettünk, bocsánatot kell kérnünk.

1966

Nos, a *Nemzetközi Egyetemista Ásatótábor* – magyarul így –, 1966 nyarán tevékenykedett első ízben. A szervezéssel kapcsolatban fontosnak látszik, hogy a *házigazda* magyar csapat 12 főből állt, harmadévet végzett hallgatók vehettek részt és a *csapatkapitányságot* mindenkor az évfolyam-első vállalhatta. A magyar építész-mérnök-hallgatók mellett jugoszláv, lengyel, bolgár, csehszlovákiai, német és francia kollégáik dolgoztak itt serényen, 6–6 fős csapattal. A táborvezető Istvánfi Gyula volt, a résztvevők között ott volt Hajcsi Fr., Köves S., Zimonyi L., Hulyák A. A feladat a nyugati városrész DK-i körzetének kutatása volt.

Tervátsásról lévén szó, a terep szakszerűen előkészített: azaz É–D-i tájolású 10 x 10 m-es négyzethálós keretrendszer került kitűzésre. Ezen belül ún. *meander-módszer* tette lehetővé a kiásott föld gördülékeny eltalicskázását, valamint az előkerültek szisztematikus figyelését, rajzban való rögzítését (2. kép). A „meander” úgy állt elő, hogy a 10 x 10 m-es hálózatot 1 m-es érintetlenül hagyott sáv keretezte egységeként, miáltal a mezők között 2 m széles út maradt szabadon és a kiásandó blokkok 8 x 8 m-esek lettek – kiindulásként. Ugyanakkor a blokk közepén 4 x 4 m-es, ugyancsak bolygatatlan „sziget” maradt meg, amit 2 m széles „híd” kötött az úthálózathoz. Ezzel tanúfalak is maradtak, az egyes brigádok fokozatosan és egységesen mélyíthették a szintet blokkonként. „Prefabrikált” manuál-lapokon kellett az előkerült állapotot rögzíteni, alaprajzban és metszetekben, méretezéssel együtt (3. kép). A további elképzelés az volt, hogy hordozható négylábú állványra erősített kamerával, orthogonális fényképek készülnek távkioldóval, így az ásatás meghatározott minden fázisáról rétegfotósorozat állt volna elő, de anyagiak, eszközök hiányában ez a terv csak terv maradt. A munka előrehaladtával azután először a szigeteket bontották el a deliquensek, azután a hidakat is úgy, hogy a földeltávolítás lehetősége megmaradjon.

A résztvevők az első két évben a műegytemi kolégiumokban laktak. A helyszínen erre a célra készült, egységekből összeállítható „palló-stoa” került felállí-

tásra, ami az ide hozott ebéd elköltésére, a rajzok perfektuálására és pihenőhelyül szolgált (4. kép).

A „nemzetköziség” kezdettől fogva csereakciók lehetőségét is jelentette, azaz külföldremenést, ami akkortájt nagy szó volt. Ilyen kapcsolat azonban egyedül a talliniakkal alakult ki, oda többször is kijutottak a mieink. A KISZ szervezte az utakat, ami azt jelentette, hogy nemcsak INTERSTUDEX-tagok mentek. 1966-ban egy ilyen vegyes szervezésű tanulmányút kapcsolódott az INTERSTUDEX-hez, Itáliába, Istvánfi Gyula ekkor és ezen a címen láthatta meg első ízben minden építészek áhított világát.

1967

Az előző évhez hasonló lendülettel ismétlődött és bonyolódott a táborélet és azonos célkitűzésekkel (5. kép). Bitó János tanársegéd helyettesítette a táborparancsnokot, mivel egyiptomi tanulmányúton volt. Jékely Zs., Erdei A., Vajda Gy., Alex Á. nevei akadtak fenn az emlékezés hálóján. Valamint Sebő Ferencé, meg Fejérdy Tamásé, akik „korengedményesek” voltak, mert nem a kijelölt évfolyamhoz tartoztak. Ők ketten a következő évben ismételten szerepeltek. A külföldieket ugyanazok a nációk képviselték, mint előzőleg.

A táborozás végén – és ez rendszerré vált az első évtől kezdve – a mieink tanulmányútra kísérték vendégeiket, akik mindenekelőtt Pannónia római műemlékeit és hazánk más történeti-építészeti nevezetességeit is megismerhették (6. kép). Az első komolyabb probléma itt kezdődött. Már 1966-ban Sopronban több német egyetemista „eltűnt”, s – nyilván – e sikeres akció nyomán 1967-ben újabb disszidálások következtek.

A következő év tábor szervezésekor engedélykérésre behívtak minket az Építésügyi Minisztériumba. Természetesen azt hittük, hogy a német csapatot tiltják le. Ehelyett, legnagyobb csodálatunkra erről szó sem esett, viszont egy újabb engedély kiadásának az volt a feltétele, hogy a *Szovjetunió valamelyik egyetemének* is részt kell vennie az INTERSTUDEX-en. Az igazsághoz tartozik, hogy egyedül hadakoztam az illetékessel, Klára csitított, amiért nagyon haragudtam. A lépcsőházban elmondta, hogy eredeti célunk ugyanis az volt (s így is szólt a meghívónk), hogy a szomszédos országokból a magyar ajkú építészhallgatók jöjjenek Budapestre. Ez természetesen sehol sem valósult meg. Most azonban, ha a Tallini Műszaki Egyetemmél megállapodást kötünk, elvégre az is Szovjetunió, akkor a Kárpátaljáról ott tanuló magyar diákok is jöhetnek. Gábor László dékán segítségével az egyezés létre is jött!

1968

Ismét Istvánfi Gyula volt a táborvezető, és a tagok névsora illusztris: Somogyi B., Fiala I., Németh M., Lazeczky F., Harsányi T., Tóth T., Halmos B., Hajas T., Herrer C., Zlamál I., Martsekényi T., Sebő F., Fejérdy T. (7. kép). A munkában annyi változás történt, hogy a tábor létszáma az észtsapattal bővült, s szakmai szempontból is tovább lépve megindult a város déli és

nyugati védműrendszerének a tisztázó feltárása, több védőtorny is napvilágra került – közöttük a DNY-i kerek torony – immár másodízben.

A leendő építészek saját szakmájukat is gyakorolhatták. A város keleti felén folyó helyreállítók közül ui. néhány kőművest ide átcsoportosítottunk és az ő irányításukkal a hallgatók a legszükségesebb állagmegóvási munkákat is elvégezték.

A táborélet számos „happening” színezte, ezek plasztikusan idézik föl az akkori idők darabosságát. Gorcsev Iván – csak diáknéven örökítjük meg ehelyt – keze ügyében mindig ott volt a filmfelvevőkamerája, a különböző eseményeket megörökítendő. Amikor egy páncélcsovikat szállító szerelvény húzott át Aquincumon, Szentendre felé haladva, operatőrünk azt is lencsevégre kapta. De az éber kísérőtiszt, leugorva a szerelvényről, Ivánt nyakon ragadta és elcipelte. Hosszú órák után keveredett csak elő, mert valahol Szentendre előtt távolították el a vonatról, azok után, hogy fogvatartójának a szeme láttára a filmet kiszedte a kamerából és megsemmisítette...

S ma már ez is történelem; az első munkahét vége felé, egyik éjszaka a rendőrség kiugratott az ágyból minket, és riadókoszin kivittek az amphitheatrumba, ahol éppen akkor szállították el kihallgatásra egy „közelharc” résztvevőit. A többiek elmondásából kiderült, a francia és az észts csapat verekedett össze. Évek óta a grenoble-i egyetem csapata ifjú francia kommunistákból állt, hiszen elsősorban ők kíváncsoztak keleti országba első kézből származó tapasztalatok szerzésére. Mindaddig semmi probléma nem volt velük, amíg az észts meg nem jöttek és próbálták őket meggyőzni arról, hogy a jelenlegi szovjet rendszer nem az „igazi” kommunizmus... Gábor László közbenjárásra másnap délig elengedték a renitenseket, akik – talán éppen a tanulság árán –, de ettől kezdve évekig a legjobb barátságban maradtak.

Az építészekről azt szokás mondani, hogy megfagyott muzsikuskok. Nos, a muzikalitását kibontakoztatni kezdő Sebő Ferencben valami olvadozni kezdetett, mert hangzatos táborindulót komponált. Az *aquincumi orgona* megszólaltatható másolatán rögtönzött improvizációja, ha szövegét tekintve nem is éppen remekmű, egy biztos, minden náció együtt dalolta! Azokra az indítatásokra, amelyeket itt szerzett: a Bitó Jánostól hallott népdalok ihlették és indították pályájára (8. kép).

1969

Erről az évről nem sikerült konkrét adatokat szerezni, de sok érdekes dolog ez évre is datálható. Ekkor került felállításra az előző évben megtervezett „castra stativa” az *amphitheatrum* meg a gladiátorlaktanya körzetében (9. kép).

Az ifjúsági táborok igazi hangulatát az biztosítja, ha a kompánia a teljes időt együtt töltheti. A palló-stoa egységei – kiegészítve még néhányal – alkalmasnak bizonyultak arra, hogy hálókamrákat lehessen kialakítani, bennük két emeletes ágy, meg egy szekrény. Istvánfi Gyula tervei szerint takaros peristylum-ház ke-

rekedett ki ezekből, meg egy téglá „fejrészből”, amelyben étkezőhely, ügyeleti szoba, raktárak, zuhanyozók mind helyet kaptak, az udvar végét lezáró falban pedig nyílt tűzhely, szalonasütő nyert kialakítást (10. kép). A területre már előző években bevezettük a villanyt és a folyóvizet.

A BTM vállalta az újabb költségeket is, mivel a vállalkozás értelmesebb bizonyult: híre is ment, visszhangja is támadt fővárosszerte. Neves újságírók – köztük Fedor Ágnes – készítettek helyszíni riportokat a táboréletről és eredményeiről, igazolva azt, hogy a *Főváros az egyetemistákért – egyetemisták a fővárosért* elnevezésű mozgalom élő valami. Az Építészmérnöki Kar dékánja, *Gábor László* a tábor állandó látogatója volt, többször kilátogatott a neves vasútépítő professzor, *Kerkápoly Endre* is, annak kapcsán, hogy Székely János nevű adjunktusa elkészítette azt a tanulmánytervet, amely megoldotta a HÉV óbudai v.-hoz vezető vonalának elterelését a várostestről, felszabadítandó azt a zavaró sínpároktól. Mindez jól érzékelteti, hogy miként pezsgett az élet akkortájt Aquincum körül, itt is, a túlfelén is, telve tervekkel és újabb reményekkel.

1970

A polgárváros keleti oldalán a helyreállítások annyira előrehaladtak, hogy szükségessé vált újabb területek hitelesítő ásatainak az eszközölése. A Collegium Iuventutis és a Symphoros Mithracum közötti terület előkészítése lett ennek a nyárnak a feladata, ami meg is kezdődött annak rendje-módja szerint, már 1969-ben. Istvánfi utoljára vezérelt, a résztvevők közül Guzsik T., Koren F., Korompay K., Seyfert H., Vukov K. nevére emlékeznek a megkérdezett kollégák.

1971

Ezen a nyáron hasonló feladatot kapott az INTERSTUDEX, ekkor az amphitheatrum mellett húzódó valum- és fossa-rendszer tisztázására került sor, azzal a titkos célzattal, hogy az amphitheatrum megkezdett helyreállítását folytatni lehet, mivel azt az OMF előzőleg letiltotta.

Somogyi Botond volt a műegytemi vezető, Kalmár M., Rajk L., Szűcs Zs., Füspök L., Németh E., Jánossy Gy., Olajos Cs., Rodé K. nevét regisztrálta a csorba memória, mint résztvevőket.

A castra stativa meg a munkahely szinte egybeesett, a dolgozó vakáció alatt ekkor folyt az élet a legvidámabbban. Egyszer ebédidőben odalátogatván, gyönyörködhettem az egyik feltűnően jól proporcionált kollegina bikinis – azaz szinte póre – exterieurjében, amint a fiúkollégái fotózták, a profi fotómodelleket meghazudtoló izegést-mozogást. Kifelé jövet édesanyjával találkoztam, aki aggódva sietett be, hogy lányával nem történt-e valami. Volt mit féltetnie.

Ezt a nyarat is emlékezetessé tette egy epizód. A nem kis galibát francia kollégák okozták. Az egyik este ui. szórakozást kerestek, és a Várkert Bazár melletti Ifjúsági Parkot szemelték ki meglátogatásra. A mieink hiába akarták lebeszélni őket, hogy ez nem egyetemis-

táknak való hely, ez afféle, szigorú őrizet mellett engedélyezett, teenager-hőzöngést levezető intézmény, de a gallok csak nyakaskodtak, mondván, hogy minél több impressziót szeretnének kapni a vasfüggöny mögötti életről. Meg is szerezték, mert a markos smasszerek, akik a rövidre fogott, markáns ténykedésekhez szoktak a renitenskedők elhallgattatására és eltávolítására, egy félreértett gesztuson felbuzdulván, az INTERSTUDEX tagjait jól elagyabugyálták. És köztük volt Rajk László is, akinek nem felismerése hiba volt részükről. Egy egész éjszakát újfent a rendőrségen töltvén, a bonyodalmat megint Gábor László dékán diplomáciája mentette meg: az egész afférből így is bírósági tárgyalás lett.

1972

Polinszky Tibor volt az utolsó aquincumi tábor vezetője. Radványi Gy., Lugosi Á., Belényesi B. és mások a polgárváros Szentendrei út menti tabernasorán „áskálódtak”. A kezdeményezés lendülete azonban megtört. A közvetlen ok egyszerű; Óbudán az új lakásnegyed(ek) építkezései, először a Flórián tér közvetlen körzetében, majd mind jobban táguló körben *annyi sürgős régészeti leletmentést* igényeltek, ami folyamatosan és egy időben 8–10 önálló ásatast jelentett, egy-egy régész vezetésével. E „veszély-helyzetben” az MTA Ásatási Bizottsága a munkák koordinálására egyetlen római kori régésznek és egyetlen középkori régésznek adott ki az egész feladatra ásatast engedélyt. A határozat értelmében az *aquincumi légiótábor*, illetve katonai táborok és az aquincumi *katonaváros* kutatásának az irányítását Póczy Klára vette át, és végezte 1972 végétől 1981-ig. A polgárvárosi tervásatásra nem juthatott ideje.

Gyalomai János, aki hitt és bízott azokban, akik Aquincum sorsának jobbra fordításán sáfárkodtak, nem vehette latba többé tekintélyét. Szeretett Óbudája kutatását már csak előkészíteni volt ereje, de az eredményeknek nem örülhetett, 1972-ben eltávozott az élők sorából.

Van a modern történelemírásnak egy kissé bizarr irányzata, amely azon az alapon fest fikatív képet, hogy: mi lett volna, ha... Nos, ennek a szűk kis világnak, Aquincum polgárvárosának is meg lehetne írni az efféle históriáját – és ez a képzeletbeli kép szebb lenne annál, mint amit a jövő valósága hozott. Mert ha Aquincum megértő patrónusát nem veszíti el, ha az új múzeumfőigazgató nem hozott volna új építészket az eltessékelt építészettörténeti oktatók helyére, akkor nem szakadt volna meg a polgárváros műemléki helyreállítása és nem maradt volna annak arculata szinte ugyanaz mint 20 évvel ezelőtt volt. Természetesen ezt más események is előidézték.

1973 tavaszától a Budapesti Történeti Múzeum római és középkori régészeit teljes létszámban az Óbuda centrumában folyó éjjel-nappali ásatast kötötték le. Itt, ahol nagy forgalom mellett és az építkezés nagy teljesítményű gépei alatt folyt a leletmentés, se magyar se külföldi fiatal nem dolgozhatott, a veszélyes helyzetben az INTERSTUDEX részvételére számítani

nem lehetett. Úgyhogy az aranjú szep napoknak – hosszú évekre – vége szakadt az Aquincumi polgárvárosban. A castra statívát is, régészeti objektummá hagyták megroskadni (11. kép).

Az érdeklődő fiatalok azonban új harcmezőkre találtak, amikor Póczy Klára szerepét Fitz Jenő vette át. 1973–1975 között, Gorsium-Herculia feltárásán szorgoskodtak műegyetemisták, közöttük Guzsik T., Szlavik V., Gajdos I., Balogh B., Szalay A. E csoportból Szalay András neve emelendő ki, aki a szentendrei Skanzen építészé lett. Amikor a Topál Judit által feltárt villa rustica sorsáról kellett döntenet, ő volt az, aki bebizonyította, hogy a visszatemetés költségei többek, mint a neves objektum megóvása, és ebből kiindulva építőtáborot szervezett. 1989–1989 között 14 országból, még az USA-ból is, jöttek fiatalok – a legtöbbször olasz –, és élvezték e valóban különleges városka, és valóban különleges feladat nyújtotta élményeket. Az INTERSTUDEX „szelleme” így gyűrűzött tovább.

Amikor futólagos statisztikát csinálunk azokból az építészekből, akik ezekben az ifjúsági akciókban részt vettek, akkor a magyar kultúra jelenlegi hordozóinak népes csapata kerekedik ki belőlük. Az OMF volt főigazgatója, ma kultúrdiplomata, az OMvH főigazgatója, egy sor egyetemi docens – nem egy közülük tanszékvezető –, egyetemi adjunktusok, nevéssé lett városrendezők és építésztervezők, minisztériumi referensek – pl. a művelődésügy műemlékvédelmi főelőadója –, főépítész, Expo-koordinátor, kultúrharcos politikus, beruházási főasszony, aki a Helytartói palota megelevenítésén fáradozik, zenetörténészek és még többen, akikről sajnos nem tudunk megemlékezni – nyertek indíttatást ifionti, zsenge-felnőttkori élményeikből. Persze, azt mondhatná valaki, hogy efféle kimutatást sok nevelési intézmény gyárthat, meg ezek a fiatalok ab ovo, az átlagosnál árnyaltabban voltak kultúrigényesek. Mégis bizton állítható, hogy az a varázslat, amit az archeológia nyújt, meg annak a földnek a szeretete, amelyben leledztünk, a közvetlen kapcsolatbakerüléssel csak elmélyülhetett.

JENUESSE ET PATRIMOINE INTERSTUDEX 1966–1972

Un camp d'été archéologique organisé pour étudiants par l'Université Technique de Budapest et le Musée de l'Histoire de Budapest, avait lieu à Aquincum pendant sept ans. Les étudiants en architecture yougoslaves, polonais, bulgares, tchécoslovaques, allemands, estoniens et français, ensemble avec de jeunes Hongrois, faisaient des fouilles à la partie occidentale inexplorée, aux environs de l'amphithéâtre et à la partie orientale de la ville antique.

Plus tard, un groupe d'étudiants international, semblable à celui d'Aquincum, travaillait à la mise à

A külföldi résztvevők benyomásairól nem sokat tudunk. Berlini építőművész-konferencián egy fő-fő bolgár műemlékes kolléga ismert föl örömmel, és idézte föl a nálunk eltöltött szép nyarat. Bizonyára nem ő az egyetlen, aki hasonló emlékeket őriz Aquincumról. A legragaszkodóbbaknak az egykori belgrádi egyetemi hallgatók bizonyultak, évekig jártak vissza Aquincumba, ajándékokkal, akárcsak a lengyelek és a franciák. Többen gyermeküknek mutatták meg ifjúságuk munkahelyét, mások – s talán ez a legkedvesebb – első építészeti tervük megvalósulásáról küldtek vagy hoztak fényképeket. A kapcsolat tehát nem szakadt meg.

Még néhány szó kívánczik ide, a távlatok érzékelésére. Fejéry Tamás, az OMvH főigazgatója, amikor az OMF-hez akart kerülni, Román Andrásnak Aquincum helyreállítási módszereiről írt tanulmányt, és ennek alapján került be az intézménybe. Sebő Ferenc, aki a népzene elismert tudora lett, manapság a TV ifjúsági műsorszerkesztésének egyik vezetője, az antik Pannoniáról készített filmet, helikopterről felvett anyagból és számítógépbe táplált, élményezettető rekonstrukciós víziók előállításával. Úgyhogy az olvadozó építész kezd „visszafagyni”. Istvánfi Gyula pedig, annak az intézetnek az igazgatója, amely Major Máté idején, az INTERSTUDEX építész-asszisztenciáját adta. Az egyetem 19. századi építészettörténet professzora, emellett – kezdve a népi építészettől – a hazai építészeti kultúra szeretetét oltja tanítványaiába.

Jenuesse et Patrimoine. Nagyot fordult a világ. Manapság az építészmérnök-hallgatók szabadon járnak-kelelnek a világban és közvetlenül ismerkedhetnek csodáival. De vajon vállalkoznának olyanféle feladatokra is, mint amilyent az INTERSTUDEX kínált föl? Pedig az lenne a jó, ha a bennük rejlő többlet, spontán módon ilyen területeken is gyümölcsözne, régészek meg építészek együttes munkájában.

Ehhez azonban olyan szellemiség is szükséges, mint amilyen Póczy Klárában lakozik, buzdítására és támogatására, és ami mindmáig eleven. Adja a jó Isten, hogy még soká lakozzék benne a fiatalos ötletgazdagság adománya.

jour de bâtiments de l'époque romaine à TÁC-Gorsium et Szentendre-Ulcisia Castra.

L'initiative hongroise, nommée International Student Excavation, ayant précédé de plusieurs décennies le mouvement Jeunesse et Patrimoine de l'ICOMOS, a servi comme exemple à la coopération internationale des étudiants et a contribué au respect de la culture des autres.

Gyula J. HAJNÓCZI
Université Technique de Budapest
Faculté d'Architecture Institut de l'Histoire et de la
Théorie d'Architecture

BUDAPESTI MŰSZAKI EGYETEM
ÁLLAMI KÖZEGÉSZSÉGÜGYI FŐISKOLA
Budapest, 1053. Eötvös u. 2.
Telefon: 571.6000

490/1969.

Tár gy: Aquincumi Ásótábor lé-
tesítése.
Hiv.sz.: K-432/1969.

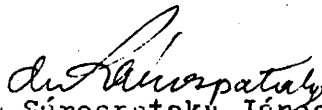
Bp. Műszaki Egyetem
KISZ V. B.
Bp. XI. Műegyetem rkp. 3.

Kérésükre, tudomásul veszem és közegészségügyi szempontból hozzájárulok, hogy a Bpesti Műszaki Egyetem KISZ Végrehajtó Bizottsága tartozkodó helyet állítson fel Aquincumban az Aquincumi Nemzetközi Egyetemista Ásótábor részére.

A Tábor fennállásának ideje alatt betartandók azok a közegészségügyi követelmények, amelyek a közösség érdekét szolgálják.

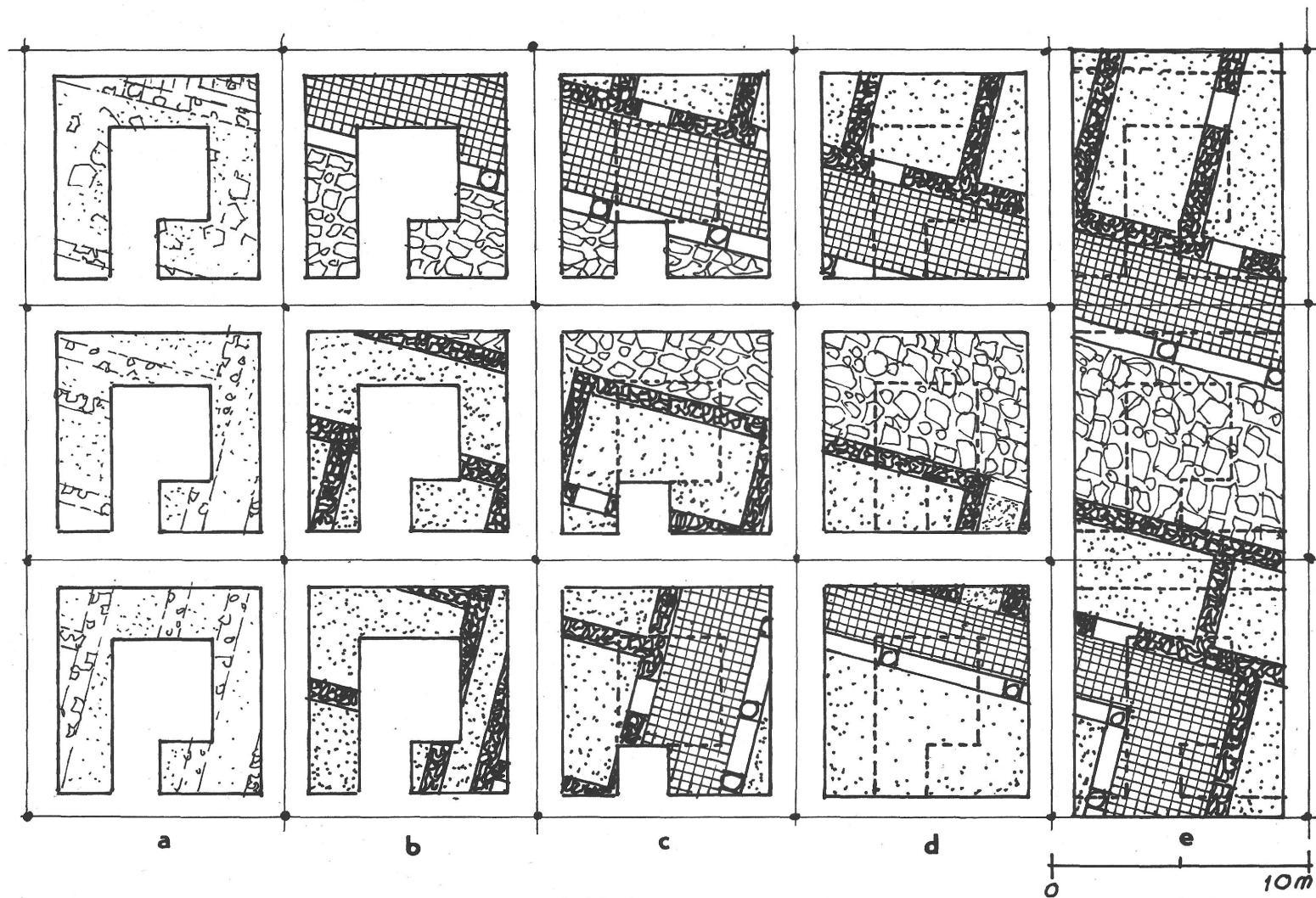
Amennyiben, közegészségügyi téren valamilyen segítséget adhatunk, szívesen állunk rendelkezésükre.

B u d a p e s t, 1969. június 8.

dr. Sárosspatak János
áll. közegészségügyi
felügyelő

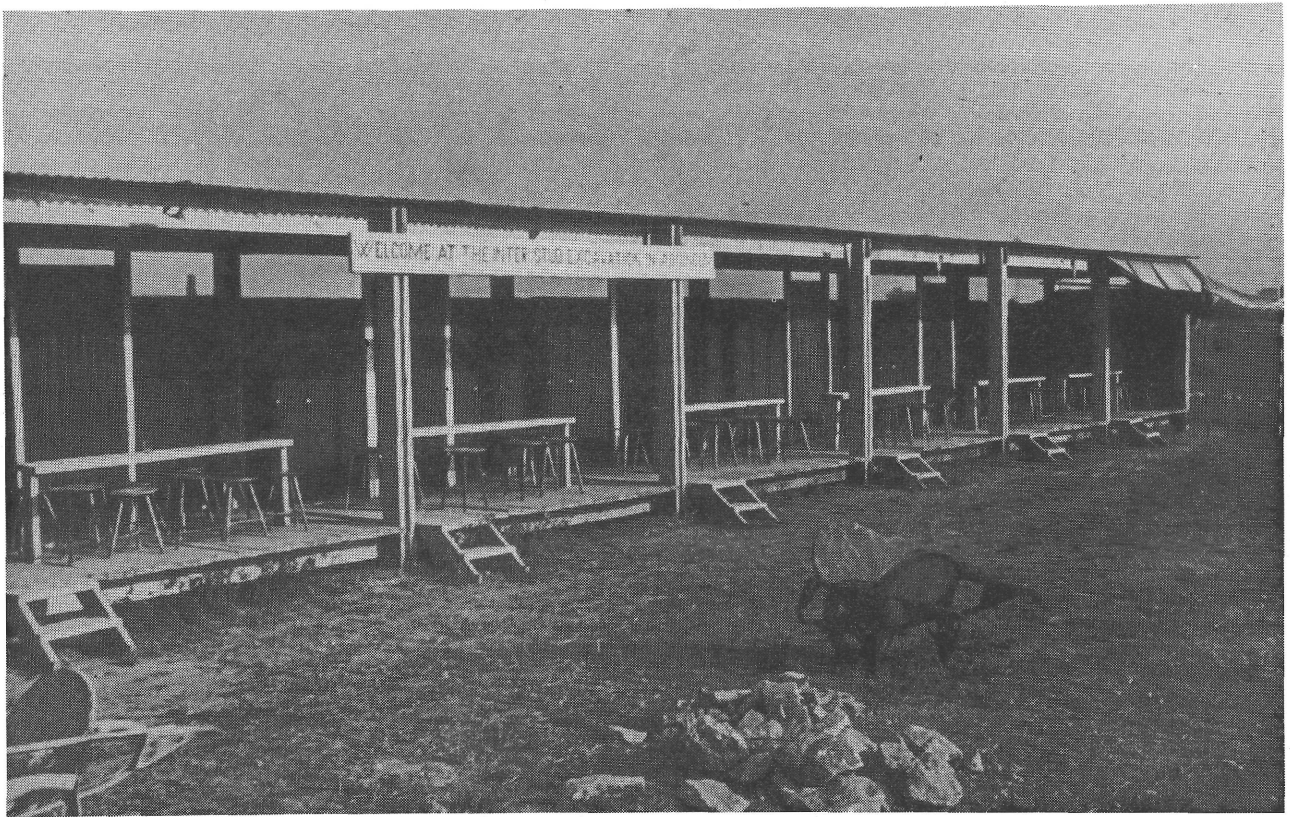
1. kép Egy példa a sok hivatalos irat közül
Un exemple des nombreux documents officiels

2. kép A „meander” ásatási módszer

a) első fázis – az ásatás megindulása után közvetlenül b) második fázis – a felső réteg feltárása c) harmadik fázis – a „sziget” elbontása d) negyedik fázis – a „híd” elbontása e) ötödik fázis – az utak elbontása

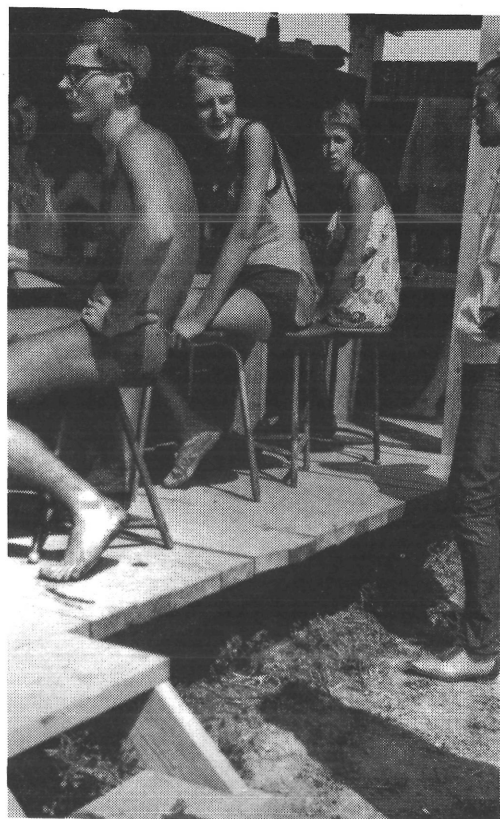
La méthode de fouilles „meander” a) première phase – après le début des fouilles b) deuxième phase – découverte de la couche supérieure c) troisième phase – démontage de l’ „île” d) quatrième phase – démontage du „pont” e) cinquième phase – démontage des voies.

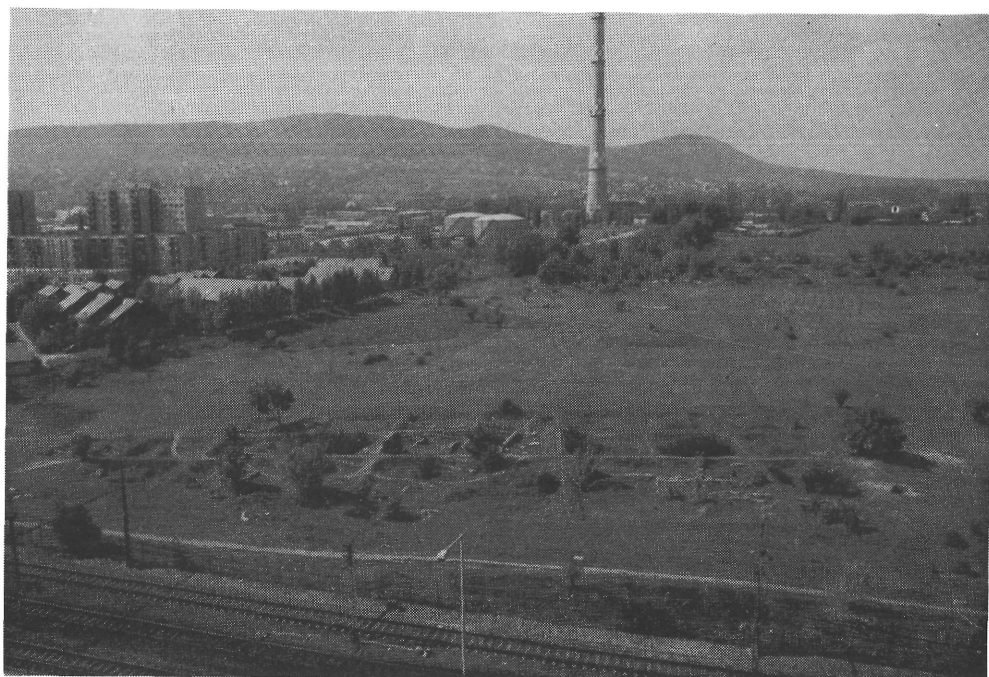
4. kép Az ásatási területen felállított „palló-stoa”
Pallo-stoa monté sur le terrain des fouilles
5. kép Munkálatok az Aquincum West területén
Travaux à Aquincum-West

6

7

11

6. kép Tanulmányi kirándulás. Istvánfi Gy. magyaráz, a jobb sarokban Sebő F.
Excursion d'étude. Explication de Gy. Istvánfi, au coin droit, F. Sebő.

7. kép Fejérdy T. egy negyedszázaddal ezelőtt
T. Fejérdy il y a un quart de siècle

11. kép Aquincum West – 1993
Aquincum-West – 1933

AQUINCUM '68

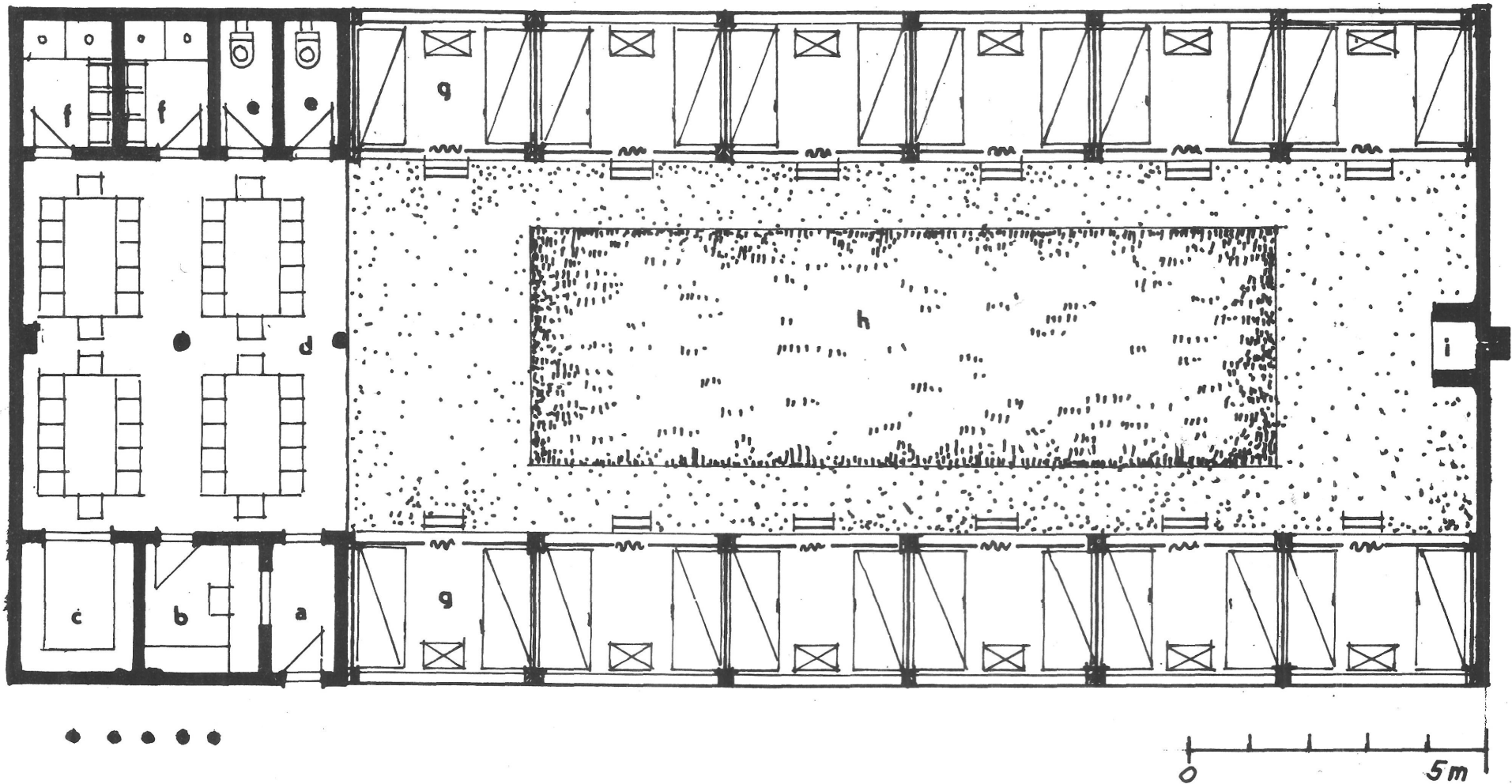
Interstudex induló

Sebő Ferenc

E A E A E H H
1. Mus-cus, mus-cus, mus-cu-lus - cus, mus-cu-lus-cu-lus - cus,
E A E A E H E
Mus-cus, mus-cus, mus-cu-lus - cus, mus-cu-lus-cu-lus - cus.
H E A D A D A E H E
Refr. A-quin-cum-ban a tón a lúd át-úsz meg át-úsz,
A D A D A E H E
Visz-sza is úsz o-da visz-sza meg át-úsz
A D A D A E H E Fisz H
A-quin-cum-ban a tón a lúd át-úsz.

2. Aquincumban a klasszikus Ókor, a klasszikus Ókor éled,
Itt minden perced a Birodalomban, a Birodalomban éled.
Aquincumban tón a lúd átúsz...
3. Ókor-ókor gyötör az Ókor, gyötör az Ókor ókor,
Olykor jókor jönne az óbor, jönne az óbor olykor.
Aquincumban tón a lúd átúsz...

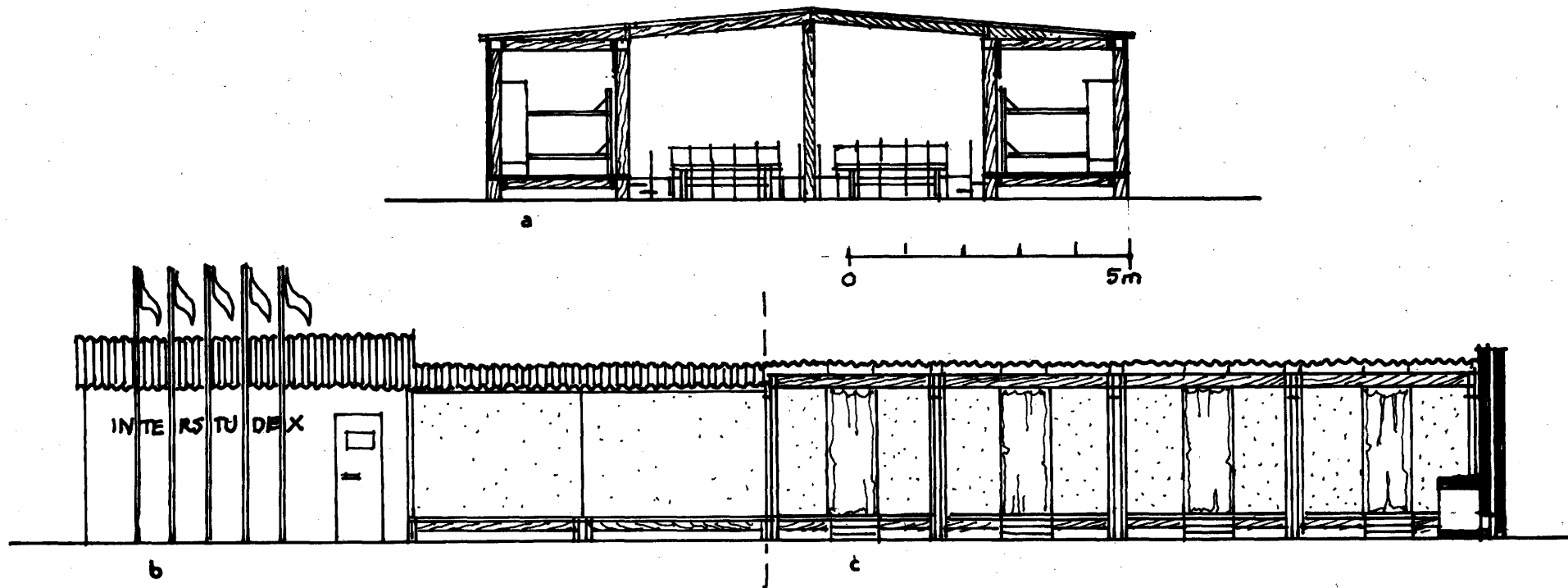
8. kép INTERSTUDEX induló
La marche INTERSTUDEX

9. kép „Castrum stativa” a gladiátorlaktanya mellett

a) vestibulum b) custos c) culina d) coenatio e) latrina f) balneum g) cubiculum h) area i) focus

La „Castrum stativa” à côté de la caserne des gladiateurs a) vestibule b) poste des gardes (custos) c) cuisine d) salle à manger (coenatio) e) latrines f) bains
g) chambre (cubiculum) h) terrain de combat (area) i) foyer (focus)

10. kép A „castra stativa”

a) keresztmetszete b) külső homlokzatrészlete c) hosszmetzetrészlete

La „Castrà stativa”

a) coupe transversale b) partie de la surface extérieure c) partie de coupe longitudinale